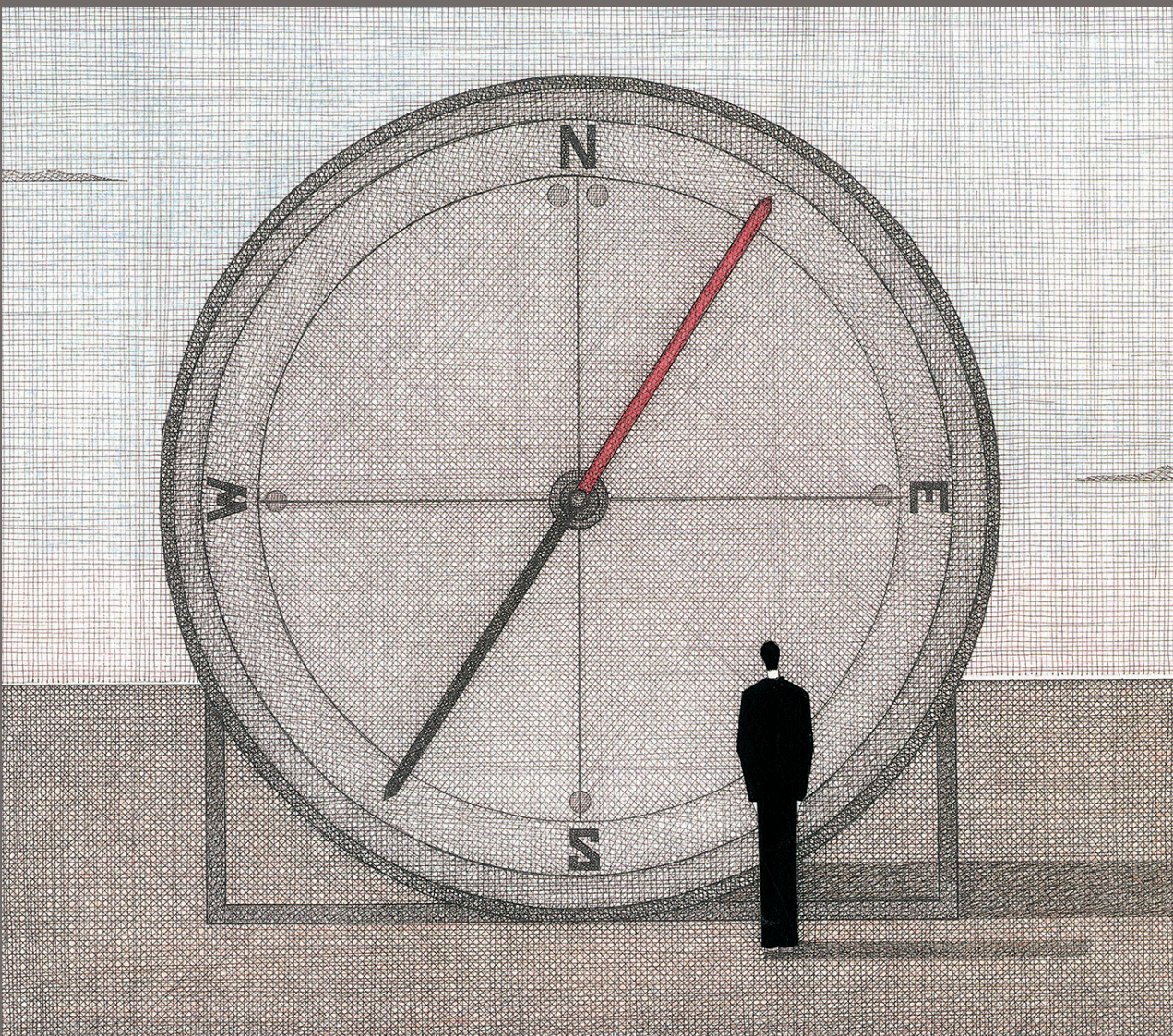

Międzynarodowe studia polityczne i kulturowe wobec wyzwań współczesności

pod redakcją Tomasza Domańskiego

dr hab. Małgorzata Pietrasiak, prof. nadzw. UŁ

Uniwersytet Łódzki

Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych

Zakład Azji Wschodniej

Konflikt o archipelagi na Morzu Południowochińskim i perspektywy jego uregulowania

1. Gospodarcze znaczenie Morza Południowochińskiego

Morze Południowochińskie jest obszarem szczególnego zainteresowania wielu państw. Morze Andamańskie, Cieśnina Malakka to główne szlaki transportowe łączące Ocean Spokojny z Indyjskim, tutaj splatają się szlaki handlowe Europy, Afryki, Bliskiego Wschodu i Azji Południowej. Najczęściej towarami przewożonymi tymi szlakami są: ropa naftowa i jej pochodne (około połowa przewozów), minerały przemysłowe, maszyny i urządzenia¹. Ponad połowa handlu morskiego odbywa się z wykorzystaniem akwenu Morza Południowochińskiego, w tym ponad 80% dostaw ropy dla Japonii, Południowej Korei, Chin oraz na Tajwan. Oprócz tego ten obszar bogaty jest w złoża ropy naftowej, gazu ziemnego i innych minerałów. Według niektórych ekspertów złoża ropy naftowej na tym obszarze są nawet większe niż na Bliskim Wschodzie, według innych ekspertyz nie są aż tak bogate. Agencja Informacji Energetycznej EIA szacuje, że Morze Południowochińskie zawiera 11 miliardów baryłek ropy naftowej i 190 bilionów metrów sześciennych gazu ziemnego jako rezerw potwierdzonych i prawdopodobnych. Poziomy te są podobne do ilości potwierdzonych rezerw ropy w Meksyku i stanowią około dwie

¹ E.D. Stepanov, *Spornyje meždunarodnyje problimy w Južno-Kitajskom Morie*, [w:] *Kitaj w mirowej polityce*, MGIMO Moskwa ROSSPEN 2001, s. 429.

trzecie potwierdzonych rezerw gazu ziemnego w Europie, wyłączając Rosję².

Dodatkowo, zdaniem eksperta z Amerykańskiej Agencji Informacji Energetycznej Aleksandra Metelisy, samo wydobycie na otwartym morzu może być bardzo drogie³. Dla mieszkańców tych terenów obecnie ważniejsza jest możliwość rozwijania produkcji morskiej i korzystania z zasobów wodnych. Ten aspekt gospodarczy również należy brać pod uwagę, analizując znaczenie tego akwenu.

2. Geneza sporu i argumenty stron

Mimo rosnącej integracji gospodarczej regionu i współzależności, politycznych deklaracji na stabilizowanie regionu problemy graniczne na tym obszarze nie są uregulowane. W ostatnim okresie w regionie Morza Południowochińskiego obserwuje się narastającą eskalację napięcia, konflikt o archipelagi Spratly i Paracele należy do najbardziej trudnych, wręcz niemożliwych do rozwiązania na podstawie istniejących do tej pory regulacji prawnomiędzynarodowych. Do archipelagów Paracelskich (chińska nazwa: Xisha, wietnamska: Hoang Sa) pretendują Wietnam i Chiny. Archipelag leży około trzystu kilometrów od chińskiej wyspy Hainan i dwieście dwadzieścia kilometrów od wietnamskiej wyspy Ly Son. W jego skład wchodzi około trzydziestu wysepek, skał koralowych, raf i ławic. Składa się z dwóch grup wysp. Grupę Amphitrite tworzą wyspy Lincoln, Woody i Rocky, pięć mniejszych wysp oraz podwodne rafy koralowe. Grupa Crescent to siedem wysepek, z których najważniejsze to Tryton oraz Pattle⁴.

Wyspy Spratly (chińska nazwa Nansha, wietnamska Truong Sa) to z kolei grupa około stu małych wysp położonych w centrum Morza Południowochińskiego. Obejmuje grupę mikroskopijnych wysepek, skał koralowych, raf i ławic, rozrzuconych na obszarze około stu osiemdziesięciu tysięcy kilometrów kwadratowych. Większość z nich jest zatapiana w czasie przypliwów, a poszczególne punkty odległe są od siebie o dziesiątki, a niekiedy nawet setki kilometrów. Ogólna wynurzona nad poziom morza powierzchnia wszystkich wysp, wysepek, skał, raf i ławic wynosi około dziesięciu kilometrów kwadratowych. Główna grupa wysp położona jest około czterystu kilometrów na północny wschód od brzegów Borneo i Palwanu (Filipiny) i około pięciuset kilometrów od brzegu południowego

² Na podstawie: http://asiasociety.org/files/SouthChinaSea_OilGas_brief.pdf (dostęp: 15.12. 2014).

³ *Ibidem*.

⁴ Nguyễn Thái Linh, *Spory o archipelagi Paracele i Spratly na Morzu Południowochińskim*, [w:] *Spory terytorialne na zachodnim wybrzeżu Pacyfiku*, Warszawa 2013.

Wietnamu, w odległości przeszło tysiąca kilometrów od chińskiej wyspy Hajnanu i tysiąca pięciuset kilometrów od wyspy Tajwan⁵.

Jak było powiedziane, wyspy jako takie nie mają większej wartości, choć istnieje podejrzenie, że są bogate w ropę, gaz i inne bogactwa naturalne. Ma jednak znaczenie ich położenie strategiczne — połączenie Pacyfiku i Oceanu Indyjskiego. Dlatego też leżą one w obszarze zainteresowań wielkich mocarstw i pojawiają się opinie ekspertów mówiące o tym, że konflikt na tym obszarze może przerodzić się w kolejne ognisko „zimnej wojny”, tym razem między USA a Chinami. Walka między nimi o kontrolę nad szlakami przeplata się z interesami małych i średnich państw regionu Azji Południowo-Wschodniej. W sporze o archipelag Spratly stronami są: Wietnam, Chiny, Tajwan, Filipiny, Malezja oraz Brunei. Wietnam, Chiny i Tajwan zgłaszają roszczenia do całego archipelagu, a Filipiny (które włączyły się do konfliktu dopiero w 1951 r.) oraz Malezja (toczące spór od 1978 r.) mają roszczenia do jej części. Brunei rości sobie prawa tylko do jednej wyspy Louisa Reef (od 1984 r.)⁶.

Pierwsze wzmianki o suwerenności tych wysp pochodzą z okresu kolonialnej zwierzchności Francji nad Indochinami, która według Konwencji z 1884 r. zarządzała nimi w imieniu Wietnamu. Dnia 21 grudnia 1933 r. gubernator J. Krautheimer wydał ustawę, która przyłączyła archipelag Spratly do prowincji Ba Ria. W 1938 r. proklamowano również suwerenność nad wyspami Paracelskimi, na podstawie ustawy z dnia 30 marca 1938 r. cesarza Bao Dai'a, która przyłączyła archipelag Paracele do prowincji Thua Thien. Następnie 16 czerwca 1938 r. generalny gubernator Indochin J. Brevie wydał rozporządzenie, które stworzyło jednostkę administracyjną na archipelagu Paracele i tym samym Francja dokonała faktycznej okupacji na całym archipelagu. W tym czasie jedynie Japonia wyraziła swój niepokój aneksją wysp, przywołując racje ekonomiczne⁷.

Wyspy nigdy nie były zasiedlone, najczęściej były wykorzystywane przez rybaków w czasie połowów, ale władze kolonialne po ich zaanektowaniu rozpoczęły prace związane z ich eksploatacją. Między innymi wybudowano latarnię morską na wyspie Itu-Aba (Spratly), stacje meteorologiczne i radiotelegraficzne. W czasie II wojny światowej wszystkie wyspy były przejęte przez Japończyków, pomimo protestów Francji, ale po jej zakończeniu wyspami zainteresowały się władze chińskie i nawet rozpoczęły budowę bazy wojskowej. W styczniu 1947 r. ambasada Chin w Paryżu opublikowała komunikat, w którym zapewniono, że wszystkie wyspy archipelagu Paracele znajdują się pod kontrolą Chin, zostały włączone do administracji Hainan i nadano im chińskie nazwy⁸.

⁵ D.J. Dzurek, *Maritime Briefing, The Spratly island Dispute. Who's on first*, „Maritime briefing”, vol. 2, nr 1, University of Durham, 1996, s. 1–3.

⁶ *Ibidem*.

⁷ E.D. Stiepanow, *op. cit.*, s. 431.

⁸ *Ibidem*, s. 432.

Spór międzynarodowy o wyspy oficjalnie rozpoczął się na początku lat pięćdziesiątych XX w. Dnia 17 maja 1951 r. prezydent Filipin Korino oznajmił, że północna część Spratly, znajdująca się najbliżej brzegów Filipin, powinna należeć do nich. Wkrótce potem, 19 maja 1951 r. rząd ChRL odpowiedział, że jest to nieuzasadniony akt agresji na terytorium chińskie. Z podobnym oświadczeniem minister spraw zagranicznych ChRL Chou Enlai wystąpił 15 sierpnia w odpowiedzi na projekt umowy pokojowej z Japonią, przygotowywany na konferencję pokojową w San Francisco. Stwierdził mianowicie, że wszystkie wyspy z archipelagów Spratly i Paracele należą do Chin⁹. Na konferencji w San Francisco obecna była również delegacja Wietnamu (reżim sajoński). Premier rządu i minister spraw zagranicznych Tran Van Huu stwierdził, że Paracele i Spratly przynależą do Wietnamu, chociaż delegacja ta nie miała praw związanych z wypracowaniem stanowiska i podpisywaniem porozumień¹⁰. Japonia natomiast zrzekła się praw własności i roszczeń do archipelagów. W ten sposób Wietnam i Chiny zgłaszały pretensję do całości wysp. Filipiny, jak było powiedziane, do części wysp archipelagu Spratly. W kolejnych latach do Filipin przyłączyły się Malezja i Brunei, które pretendowały do części w południowo-zachodniej części Archipelagu Spratly. Mówiąc o Chinach, musimy brać też pod uwagę Tajwan. Tajwan rozbudował bazę wojskową na Itu Aba i obsadził inne drobne wysepki oddziałami wojskowymi¹¹. Spośród wysepek największą ich liczbą administruje Wietnam — dwadzieścia dwie, Chiny — czternaście, Filipiny — jednaście, Malezja — dziesięć, Tajwan — jedną (największa Itu Aba), a Brunei żadnej¹².

Deklaracje polityczne w tym czasie nie pociągały za sobą działań zbrojnych, ale na początku lat siedemdziesiątych ta sytuacja zaczęła się zmieniać. Rząd Filipin zdecydował o budowie bazy wojskowej na wysepce Thitu, a w 1971 r. oddziały filipińskie zaatakowały tajwańskie na Itu Aba. Dnia 20 lipca 1974 r. rząd Republiki Wietnamu udzielił koncesji kilku koncernom: Exxon, Shell, Mobil Oil na poszukiwanie ropy naftowej i ta decyzja została oprotestowana zarówno przez DRW, ChRL, Tajwan jak i Filipiny¹³.

W roku 1974 Chiny zaanektowały Paracele, korzystając z trudnej sytuacji politycznej Wietnamu i trwającej jeszcze do 1975 r. wojny wewnętrznej, a w 1988 r. poczyniły pierwsze ruchy w tym kierunku wobec wysp archipelagu Spratly. W dniu 14 marca 1988 r. miała miejsce bitwa

⁹ *Ibidem*, s. 434.

¹⁰ D.J. Dzurek, *op. cit.*, s. 15.

¹¹ J. Rowiński, *Morze Południowochińskie — region potencjalnych konfliktów Azji*, Warszawa 1990, s. 62.

¹² Aileen S.P. Baviera, *The South China Sea Disputes after the 2002 Declaration: Beyond Confidences-Building*, [w:] *ASEAN-China Relations and Prospects*, pod red. Saw Swee Hocks, Sheng Lijun., Hin Kin Wah, Institute of East Asian Studies, Singapore 2005. s. 345.

¹³ M. Sobczyński, *Uwarunkowania geopolityczne międzynarodowego sporu o Wyspy Spratly*, [w:] *Problemy rozwoju państw azjatyckich*, pod red. J. Marszałek-Kawy, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2008, s. 107.

morska. Wietnam utracił trzy jednostki morskie i zginęło około sześćdziesięciu marynarzy¹⁴. ChRL odnotowała niewielkie straty.

Dużą aktywnością wykazały się w tym czasie Filipiny. Zwiększyły kontyngent wojskowy na Pag-asa, wybudowały lotnisko i przystąpiły do budowy aktywnej administracji cywilnej¹⁵. W 1976 r. Filipiny udzieliły koncesji w rejonie Reed Banki, w odpowiedzi na co Wietnam oraz ChRL razem ogłosiły protest. W 1978 r. Filipiny podjęły nawet działania w kierunku proklamowania na kilku wyspach nowego państwa Freedomland lub inaczej Kalayaan. Próba zakończyła się niepowodzeniem.

W latach siedemdziesiątych XX w. roszczenia terytorialne wysunęła Malezja. Początkowo był to atol James Shoal, a potem także Amboyna Cay, Mariveles Reef i Commodore Reef. W 1984 r. do sporu włączył się sułtanat Brunei, wskazując na Loise Reef we wschodniej części archipelagu jako ich własność zgodnie z Prawem Morza. Warto też wspomnieć, że Indonezja co prawda nie pretenduje do żadnej z wysp, ale roszczenia ChRL dotyczące wyłącznych stron ekonomicznych rozszerzają się na część indonezyjskiej wyłącznej strefy ekonomicznej, obejmując m.in. złoża gazu ziemnego Natuna. W tym przypadku artykuł 74 Konwencji o Prawie Morza wzywa strony do rozwiązania sporu na podstawie norm prawa międzynarodowego w rozumieniu artykułu 38 Statusu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości¹⁶.

Wszystkie strony konfliktu podpisały rozwiązania przyjęte w Montego Bay w 1982 r. dotyczące wyłącznej strefy ekonomicznej sięgającej do dwustu mil morskich. Według tych zasad państwa w ramach tej strefy posiadają suwerenne prawa do badania i eksploatacji, ochrony i gospodarowania zasobami naturalnymi, zarówno żywymi, jak i nieożywionymi dna morza, jego podziemia oraz pokrywających je wód; budowania i użytkowania sztucznych wysp; badań naukowych morza oraz ochrony i zachowania środowiska morskiego.

Prawo Morza leży u podstaw argumentacji przyjętej przez Brunei, Malezję czy Indonezję. Natomiast spośród uczestniczących w sporze państw jedynie Chiny i Wietnam używają argumentów historycznych, choć i tu należy przypomnieć pewną ewolucję ich przywoływania. Do 1975 r. strona chińska nie formułowała żadnych innych argumentów historycznych poza oświadczeniem Chou Enlaja z 1951 r. Dopiero 24 listopada 1975 r. dziennik „Guanmin Jibao” opublikował kilka nowych faktów historycznych. Mowa była w artykule o tym, że Chiny już w starożytności miały możliwości podróżowania i odkryły te wyspy. Przywołuje się również mapy z XVIII–XIX-wieczne, gdzie wyspy te są zaznaczone jako chińskie¹⁷. Po-

¹⁴ Na podstawie: <http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-13748349> (dostęp: 23.06.2014).

¹⁵ M. Sobczyński, *op. cit.*, s. 107.

¹⁶ Na podstawie: <http://lechlukasz.wordpress.com/2010/01/31/spor-o-wyspy-na-morzu-poludniowochińskim-w-swietle-prawa-miedzynarodowego/> (dostęp: 23.06.2014).

¹⁷ A. Modzelewski, *Spór o Archipelagi na Morzu Południowochińskim a bezpieczeństwo w Azji Wschodniej*, „Forum Politologiczne”, tom 8, 2008, s. 226.

dobne starożytne historyczne argumenty przywołuje Wietnam¹⁸. Również na wietnamskich mapach okresu dynastii Nguyenów wyspy są zaznaczone jako im podległe¹⁹.

Filipiny z kolei powołując się na prawo międzynarodowe, przywołują głównie następujące argumenty:

1. Terytorium niezamieszkałe, zapuszczone stanie się własnością tego państwa, które jako pierwsze wykona efektywną okupację.
2. Wyspy są położone w bezpośredniej bliskości Filipin.
3. Wyspy mają duże znaczenie dla zaspokojenia bezpieczeństwa Filipin.

Filipiny rozpoczęły praktyczną walkę dyplomatyczną w formie licznych deklaracji, oświadczeń. Na kilku wyspach założyły swoje garnizony wojskowe, a w styczniu 1988 r. zorganizowano tu (jako terytorium należące do prowincji Palawan) wybory administracji lokalnej. Garnizony wojskowe budowała też administracja południowowietnamska.

Z powyższych rozważań wynika, że najbardziej aktywnymi i zdeterminowanymi uczestnikami sporu są przede wszystkim Wietnam i Chiny oraz jeśli chodzi o Spratly również Filipiny. Napięta sytuacja w stosunkach dwustronnych chińsko-wietnamskich, która miała miejsce od końca lat siedemdziesiątych — do początku lat dziewięćdziesiątych XX w. na długo zamroziła konflikt, a także uniemożliwiła rozmowy dotyczące jego rozwiązania.

2. Konflikt o archipelagi po okresie zimnowojennym

Na początku lat dziewięćdziesiątych osiągnięto postęp w sprawie regulacji konfliktu o archipelagi. Państwa ASEAN podpisały w 1992 r. deklarację dotyczącą Morza Południowochińskiego, a najbardziej skonfliktowane strony Wietnam i Chiny unormowały swoje stosunki w 1991 r. W sierpniu 1993 r. po raz pierwszy negocjacje na temat problemów granicznych odbyły się na szczeblu rządowym, a w październiku tego roku podpisano porozumienie dotyczące zasad rozwiązania sporów. Obie strony zgodziły się, że problemy, dotyczące zwłaszcza przynależności wysp na Morzu Południowochińskim, wymagają czasu i rozważ. W grudniu 1995 r., w trakcie wizyty sekretarza generalnego KPW Do Muoi w Pekinie strony uzgodniły wspólny komunikat, w którym potwierdziły wolę rozwijania normalnych stosunków wzajemnych na zasadach wypracowanych w czasie spotkania w 1991 r. i rozwiązania problemów granicznych. Jednocześnie potwierdziły, że w ich obopólnym interesie leży utrzymanie zarówno

¹⁸ Szerzej na temat historycznych argumentów patrz: Hong Thao Nguyen, *Vietnam's position on the sovereignty over the Paracels and the Spratly: Its maritime Claims*, "Journal of East Asia International Law", V JEAIL (1) 2012 s. 165–188.

¹⁹ A. Modzelewski, *op. cit.*, s. 227.

stosunków bilateralnych, jak i regionalnej współpracy i obiecały, że będą wносить wkład do pokoju, stabilności i rozwoju regionu²⁰.

Chiny i Wietnam zakończyły negocjacje 30 grudnia 1999 r. i podpisały układ graniczny. W imieniu strony wietnamskiej układ podpisał minister spraw zagranicznych Nguyen Manh Cam, a ze strony Chińskiej Republiki Ludowej minister spraw zagranicznych i jednocześnie wicepremier Tang Jiaxuan. Układ następnie został ratyfikowany przez Pekin 6 lipca 2000 r.

W roku 2000 uroczyste obchodzono pięćdziesiątą rocznicę nawiązania stosunków dyplomatycznych. W dniu 29 września 2000 r. do Pekinu udał się z roboczą wizytą premier Phan Van Khai i spotkał się z premierem Jiang Zeminem. Miesiąc później premier Phan Van Khai ponownie gościł w Chinach i omawiał sprawę zbliżającej się wizyty na najwyższym szczeblu prezydenta Tran Duc Luonga²¹. Wizyta wietnamskiego prezydenta doszła do skutku w dniach od 25 do 29 grudnia 2000 r. Dnia 25 grudnia obie strony podpisały ważny wspólny komunikat dotyczący dalszego rozwoju wielostronnych stosunków wzajemnych w XXI w.²² Efektem wizyty było również podpisanie porozumienia o demarkacji wód terytorialnych, z wyłączeniem stref ekonomicznych i szelfu kontynentalnego Zatoki Tonkińskiej oraz o połowach w Zatoce Tonkińskiej. Niestety, nie udało się rozwiązać konfliktu dotyczącego suwerenności nad wyspami Spratly i Paracelle. Podjęto jednak zobowiązanie, że obie strony nie uczynią nic, co mogłoby skomplikować proces normalizacji.

Do konfliktu wokół archipelagu wysp Spratly i Paracelskich wrócono 2 listopada 2002 r. w czasie spotkania przedstawicieli dziesięciu państw — członków ASEAN i Chińskiej Republiki Ludowej. Udało się wówczas wypracować dziesięciopunktową deklarację „O postępowaniu stron na Morzu Południowochińskim” (*Declaration on the Conduct of Parties In the South China Sea*), której celem było zmniejszenie napięcia w regionie i polepszenie klimatu politycznego. Po osiągnięciu tego porozumienia zaprotestowała Republika Chińska na Tajwanie, która nie uczestniczyła w wypracowaniu ustaleń²³. Deklaracja jest określana jako sukces, problemem jest jednak brak postępów w zakończeniu konfliktu od tego czasu.

Przyjęte w deklaracji rozwiązania nie są nowe, wszystkie były propozycjami wcześniejszych mechanizmów multilateralnych i bilateralnych, ale są tu wpisane trzy specyficzne rozwiązania. Po pierwsze: powstrzymanie się od akcji w kierunku niezamieszkałych aktualnie wysp, raf, skał, co oznacza, że żadna nowa okupacja nie może mieć miejsca. W tym

²⁰ *Communist Party of Vietnam*, „Information Bulletin”, nr 11, December 1995.

²¹ *Premier Zhu Rongji Meets Prime Minister Phan Van Khai* (2000/11/25), na podstawie: <http://www.fmprc.gov.cn/eng/6068.html> (dostęp: 15.08.2010).

²² Pełny tekst komunikatu — patrz pod adresem internetowym: <http://www.fmprc.gov.cn/eng/4471.html> (dostęp: 15.08.2010).

²³ M.J. Valencia, *South China Sea Agreement: Close but No Cigar*, „Taipei Review”, January 2003, s. 34–37.

punkcie deklaracji jest także mowa o budowie środków zaufania, notyfikowania w sprawie ćwiczeń, manewrów morskich. Po drugie: mowa jest o kontynuowaniu regularnych konsultacji o „obserwowaniu” i monitorowaniu wypełniania deklaracji. Nie jest to proste, ponieważ zgodnie z międzynarodowym prawem morza prawo stron do połowu ryb zazębia się z terenem spornym. Po trzecie: strony zgodziły się opracować kodeks postępowania.

Deklaracja nie jest układem, a raczej pokazuje, jak należy spór rozwiązać. We wrześniu 2004 r. Filipiny i Chiny zgodziły się podjąć wspólne studia sejsmiczne na spornych wodach i zidentyfikować występowanie gazu i ropy. Do porozumienia (Joint Marine Seismic Undertaking JMSU) przystąpił w 2005 r. Wietnam. W marcu 2005 r. Wietnamska Korporacja Naftowa (Vietnam Petroleum Corporation — PetroVietnam), filipińska kompania Philippines National Oil Company (PNOC) oraz chińska China National Offshore Oil Corporation (CNOOC) sfinalizowały trójstronną umowę w Manili o wspólnej eksploatacji ropy i gazu na Morzu Południowochińskim. Minister spraw zagranicznych Filipin Alberto Romulo oraz Wietnamu Nguyen Dy Nien wyrazili nadzieję, że jest to krok w kierunku regulacji. Po pracach rozpoznawczych te trzy państwa planowały prowadzić wspólną eksploatację złóż ropy i gazu przez firmy państwowe²⁴.

W końcu kwietnia 2006 r. chińskie statki patrolowały Zatokę Tonkińską razem ze statkami wietnamskimi. Wspólne patrole, zdaniem chińskiego ministra spraw zagranicznych to umocnienie bezpieczeństwa. Patrząc na te procesy, można było odnieść wrażenie, że rozwiązanie problemu przenosi się na grunt poza ASEAN, oraz że niektóre państwa zyskują lepszą pozycję negocjacyjną z Chinami²⁵.

4. Zaostrzenie sporu w drugiej dekadzie XXI w.

W latach 2009–2010 problem wokół spornych archipelagów między Chinami a niektórymi z uczestniczących w sporze państwami: Filipinami, Wietnamem, częściowo Malezją wyraźnie zaostrzył się. Z powodu kończenia się terminu składania zażaleń w sprawie szelfu kontynentalnego wokół wysp, zgodnie z prawem morza z 1982 r. w maju 2009 r. Wietnam i Filipiny zaktywizowały swoje działania odnośnie do przypieczętowania *de facto* swojej suwerenności nad wyspami. W dniu 2 lutego 2009 r. par-

²⁴ Michael A. Glosy, *Stabilizing the back yard: Recent development In China's Policy Toward Southeast Asia*, [w:] eds. J. Eisenman, E. Hegingotham D. Mitchell, *China and the Developing World: Beijing's Strategy for the 21st Century* (Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe, 2007), s. 150–188, s. 165.

²⁵ J. Dosch, *Managing Security in ASEAN-China Relations: Liberal Peace in Hegemonistic Security*, „Asian Perspective”, 2007, vol 31, nr 1. s. 223.

lament Filipin przyjął ustawę „O określeniu podstawowej linii granicznej filipińskiego archipelagu” (po filipińsku archipelag Kalaiaan). W dniu 10 marca ustawa została podpisana przez prezydenta Filipin, a 6 maja Wietnam i Malezja wniosły do ONZ wspólny projekt rozgraniczenia szelfu na Morzu Południowochińskim poza granice dwustumilowej wyłącznej strefy ekonomicznej²⁶. Stały przedstawiciel Chin w ONZ zaproponował w skierowanej do obradujących nocie nie rozpatrywać projektu Wietnamu i Malezji. Jednocześnie do komisji ONZ została przekazana mapa chińska Morza Południowochińskiego, na której zaznaczono granice ChRL, obejmujące 80% spornych terytoriów. W dniu 8 maja Wietnam ponownie przekazał swój projekt, tym razem indywidualnie, a między Pekinem a Hanoi nastąpiła wymiana not protestacyjnych²⁷. Oliwy do ognia dołączyły jeszcze dwie informacje: zapowiedź powrotu USA do Azji Wschodniej, które złożyła sekretarz Hilary Clinton 22 lipca 2009 r. na spotkaniu na wyspie Phuket w Tajlandii w czasie szczytu ARF, a oprócz tego propozycja włączenia problemu archipelagów do listy „życiowych interesów Chin”²⁸. Choć ta informacja nie była potwierdzona, to jednak pojawiły się wątpliwości, czy Chiny chcą nadal prowadzić politykę dobrosąsiedzką.

Do połowy 2011 r. Chiny prezentowały siłę w sprawie wysp Paracelskich, np. 26 maja trzy chińskie statki zablokowały wietnamski statek należący do państwowej kompanii naftowej Binh Minh², 2 czerwca, z kolei agencje informacyjne doniosły o strzałach ostrzegawczych skierowanych wobec wietnamskich łodzi rybackich, które znajdowały się pięć mil morskich od wyspy Da Dong w archipelagu Spratly²⁹. Napięcie zelżało po wizycie lidera Komunistycznej Partii Wietnamu Nguyen Phu Tronga w Chinach, kiedy osiągnięto kompromis i 11 października 2011 r. podpisano porozumienie o podstawowych zasadach uregulowania problemów morskich między ChRL a SRW³⁰. W porozumieniu obie strony zobowiązały się do niepodejmowania żadnych kroków, które mogłyby zaostrzyć sytuację. W lutym 2012 r., w czasie rozmów ministrów spraw zagranicznych, które miały miejsce w Pekinie, ustalono powołanie roboczych grup do rozwiązania spornych kwestii oraz zgodzono się na „gorącą” linię między ministerstwami. Strony określiły sześć zasad, na których mają być oparte negocjacje dotyczące spornych wysp³¹.

²⁶ Na podstawie: http://www.un.org/Depts/los/clcs_new/submissions_files/submission_mysvnm_33_2009.htm (dostęp: 05.08.2012).

²⁷ Portiakow, *O niekatorych osobiennostiach wnieszniej polityki Kitaja w 2009–2011*, „Problemy Dal niego Wostoka”, 2012, nr 2, s. 34.

²⁸ *Ibidem*, s. 35.

²⁹ Na podstawie: <http://www.thanhniennews.com/2010/pages/20110602115938.aspx> (dostęp: 05.08.2012).

³⁰ Na podstawie: <http://www.chinausfocus.com/print/?id=27029> (dostęp: 12.08.2013).

³¹ Tekst porozumienia: <http://www.mofa.gov.vn/en/nr040807104143/nr040807105001/ns131016150351> (dostęp: 12.08.2013).

Mapa nr 1. Archipelagi Spratly i Paracel

Źródło: <https://www.google.pl/search?q=Map%2BSpratly%2Bparacels&biw>.

Jeśli chodzi o Filipiny, to w czasie wizyty w Chinach w 2011 r. prezydenta Benigno Akino była mowa o konflikcie, ale strony nie zbliżyły swoich stanowisk. Dodatkowo udział Filipin w manewrach wojskowych ze Stanami Zjednoczonymi spowodował rozdrażnienie Chin, a nawet zapowiedź ukarania Filipin za chęć „przyłączenia się do USA w celu powstrzymywania Chin”³². Stany Zjednoczone w ramach wspólnych ćwiczeń Cobra Gold próbują włączyć wszystkie te państwa, które mają nierozwiązane spory graniczne z Chinami, ale również Tajlandię, której kontakty z sąsiadem są dobre.

Na początku 2012 r. napięcie wokół wysp zelżało, 14 stycznia 2012 r. w Pekinie miała miejsce narada w sprawie wypełnienia postanowień deklaracji z 2002 r. Ponieważ sytuacja międzynarodowa pokazuje, że nie ma możliwości wprowadzenia w życie maksymalnych planów Pekinu, brane są pod uwagę warianty pośrednie, np. zamiast odzyskania suwerenności nad spornymi archipelagami Chiny chcą mieć kontrolę nad samym morzem. Dnia 29 lutego 2012 r. oficjalny przedstawiciel MSZ ChRL Hun Lei oświadczył, że żaden kraj, w tym Chiny, nie żądają ustanowienia swojej suwerenności nad całym Morzem Południowochińskim. Jest wielu ekspertów, którzy twierdzą, że dla dobra chińskiego odrodzenia i modernizacji oraz wzrostu nie należy stawiać na ostrzu noża suwerenności nad archipelagami „odrodzenie Chin wymaga strategicznej mądrości i strategicznej cierpliwości”³³. Nie mniej jednak w lipcu 2012 r. miał miejsce kolejny incydent — Chińczycy podjęli decyzję o utworzeniu na wyspie Phu Lam bazy wojskowej Sansha City i przeprowadzeniu tam

³² *Ibidem*, s. 38.

³³ *Ibidem*.

wyborów³⁴. Członkowie ASEAN nie są zgodni co do dalszych wspólnych działań w tej sytuacji. W lipcu 2012 r. ministrom spraw zagranicznych tego ugrupowania po raz pierwszy nie udało się przyjąć jednomyślnie komunikatu, albowiem Kambodża, będąca gospodarzem szczytu, nie zgodziła się na umieszczenie sformułowań odnoszących się do działań Chin na Morzu Południowochińskim. W listopadzie 2012 r. ponownie na szczycie ASEAN pojawił się problem z odpowiednim sformulowaniem komunikatu, Kambodża bowiem dążyła do umieszczenia w nim sformułowania, że państwa regionu nie będą dążyć do umiędzynarodowienia konfliktu wokół spornych wysp. Świadczy to o tym, że trudno jest wypracować jednolitą pozycję w tej sprawie, ścierają się interesy państw mniej lub bardziej powiązanych gospodarczo z Chinami. Pozytywnym efektem rozmów była decyzja Indonezji, która wzięła na siebie odpowiedzialność za przygotowanie nowego kodeksu postępowania stron na Morzu Południowochińskim, na co Chiny odpowiedziały pozytywnie.

W kwietniu 2013 r. ponownie miały miejsce wydarzenia, które zaostrzyły spór, chodziło mianowicie o opublikowanie przez Biuro Kartografii ChRL mapy, na której linia U (patrz mapa Spratly i Paracele), na wcześniejszych mapach funkcjonująca jako linia sporów granicznych, została zafiksowana jako oficjalna granica państwowa. Państwa ASEAN zwróciły na to uwagę, a Ministerstwo Spraw Zagranicznych Wietnamu i Filipin oprotowały ten incydent³⁵. Chiny na te protesty nie odpowiedziały i wyraźnie dały do zrozumienia, że nie są zadowolone z ich reakcji i zbliżenia z USA na tym polu. W maju 2014 r. spór ponownie się zaostrzył, po tym jak chińskie instalacje naftowe HYSY 981 rozpoczęły odwierty w rejonie wyłącznej strefy ekonomicznej Wietnamu i szelfu kontynentalnego. Dodatkowo, Chiny najprawdopodobniej zamierzają wybudować sztuczną wyspę w rejonie południowej rafy Johnsona w archipelagu Spratly. Podobne działania są planowane przez Chiny wobec innych wysepek archipelagu. W dniu 13 maja wobec tych działań zaprotowały Filipiny, a prezydent Filipin w swoim oświadczeniu z 4 czerwca 2014 r. nawoływał do przestrzegania postanowień deklaracji z 2002 r.³⁶ Te wydarzenia stały się przyczyną wzrostu nacjonalistycznych antychińskich nastrojów zarówno na Filipinach, jak i Wietnamie. W stolicach europejskich, w tym w Warszawie, zorganizowano przed ambasadami ChRL antychińskie demonstracje. W październiku 2014 r. z nieoczekiwaną wizytą, na zaproszenie ministra obrony ChRL Chang Wanquan'a do Pekinu udała się trzynastoosobowa delegacja wojskowych wysokiego szczebla z Ministrem Obrony SRW generałem Phung Quang Thanh'em. Intencją stron był powrót do dialogu, co ostudzi wrogie nastroje, choć nie wiadomo na jak długo.

³⁴ Na podstawie: <http://www.thanhniennews.com/index/pages/20120810-us-china-in-east-sea-scrap.aspx> (dostęp: 12.08 2013).

³⁵ G.M. Lokszyń, *Južno-kitajskie Morze: Do Mira i Spokojstwija jeshcho dalieko*, „Tichookeanskoje Obrazowanije”, 2012–2013, Moskwa 2014, s. 254.

³⁶ Na podstawie: <http://www.internationalpolicydigest.org/2014/06/17/exposing-chinas-artificial-islands-plan-spratlys/> (dostęp: 20. 06 2014).

Podsumowanie

Rozwiązanie konfliktu oddala się w czasie. Wyraźnie widać, że największe możliwości oddziaływania na stosunki międzynarodowe w tym regionie zdecydowanie ma jedna ze stron konfliktu — Chińska Republika Ludowa. Jej działania wobec spornych archipelagów, w opinii pozostałych zainteresowanych państw naruszają zasady Rezolucji ONZ przyjętej na XXV sesji ZO ONZ w 1970 r., która mówi, że każde państwo jest zobowiązane do powstrzymania się od użycia siły, zarówno jeśli chodzi o zmianę granic, jak i sporów terytorialnych, które dotyczą granic³⁷. Istnieją prawnomiędzynarodowe możliwości zakończenia konfliktu, powoli jest wypracowywana nowa architektura bezpieczeństwa regionalnego, ale potrzebna jest tu dobra wola wszystkich. Zgadzam się z prof. Łukaszukiem, że być może strefa wolnego handlu ASEAN-ChRL, wzrost współzależności wymusi pokojowe rozwiązanie. Korzyści z rozwoju współpracy gospodarczej, budowanie pozytywnego wizerunku Chin mogą przeważać nad potencjalnymi korzyściami wynikającymi z nieprzejednanego forsowania własnego stanowiska³⁸. Kolejną potencjalnie sprzyjającą okolicznością może być wspólne wystąpienie państw ASEAN, choć jak do tej pory nie udało się tego w pełni zrealizować. Umiedzynarodowienie konfliktu i przekazanie rozwiązań w ręce inne niż państw regionu nie wydaje się właściwe. Tymczasem wyraźnie widać, że druga administracja prezydenta Obamy intensyfikuje swoją politykę w Azji i przemieszcza środek ciężkości z Azji Północno-Wschodniej w kierunku Azji Południowo-Wschodniej, co wiąże się z zabezpieczeniem do 2020 r. dominacji w tym regionie, na co zwraca uwagę profesor Lokszyń z Instytutu Dalekiego Wschodu Rosyjskiej Akademii Nauk³⁹. Taki scenariusz może spowodować usztywnienie dyplomacji chińskiej.

Chińska strategia w regionie Morza Południowochińskiego opiera się na następujących zasadach: niedopuszczenie do umiedzynarodowienia sporu i interwencji państw trzecich, zwłaszcza USA; osłabienie jedności państw ASEAN w tej kwestii; wykorzystanie innych niezalatwionych sporów w regionie tak, aby osłabić sojusze państw regionu z USA⁴⁰, o czym świadczą rozmowy prowadzone przez Chińczyków na różnych szczeblach, łącznie z ostatnią wizytą wietnamskich generałów w 2014 r.

Bibliografia

Książki i artykuły naukowe

1. Aileen S.P. Baviera, *The South China Sea Disputes after the 2002 Declaration: Beyond Confidences-Building*, [in:] *ASEAN-China Relations and Prospects*

³⁷ Na podstawie: http://www.un.org/depts/dhl/resguide/r25_en.shtml (dostęp: 20.06.2014).

³⁸ Na podstawie: <http://lechlukasz.wordpress.com/2010/01/31/spor-o-wyspy-na-morzu-poludniowochińskim-w-swietle-prawa-miedzynarodowego/> (dostęp: 20.06.2014).

³⁹ G.M. Lokszyń, *op. cit.*, s. 247.

⁴⁰ G.M. Lokszyń, *op. cit.*, s. 249.

- (ed by) Saw Swee Hocks, Sheng Lijun., Hin Kin Wah, Institute of East Asian Studies, Singapore 2005.
2. *Communist Party of Vietnam*, „Information Bulletin”, nr 11, December 1995.
 3. Dzurek D.J., *Maritime Briefing, The Spratly Island Dispute. Who's on first*, „Maritime briefing”, vol 2, nr 1, University of Durham 1996.
 4. Dosch J., *Managing Security in ASEAN-China Relations: Liberal Peace in Hegemonic Security*, „Asian Perspective”, 2007, vol 31, nr 1. s. 223.
 5. Hong Thao Nguyen, *Vietnam's position on the sovereignty over the Paracels and the Spratly: Its maritime Claims*, „Journal of East Asia International Law”, V JEAIL (1) 2012.
 6. Glosy M.A., *Stabilizing the back yard: Recent development In China's Policy Toward Southeast Asia*, [w:] *China and the Developing World: Beijing's Strategy for the 21st Century*, eds. J. Eisenman, E. Heginbotham, D. Mitchell, Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe, 2007, s. 150–188.
 7. Lokszyń G.M., *Južno-kitajskie Morze: Do Mira i Spokojstwa jeshcho dalieko*, Tichookieanskoje Obrazowanije 2012–2013, Moskwa 2014.
 8. Modzelewski A., *Spór o Archipelagi na Morzu Południowochińskim a bezpieczeństwo w Azji Wschodniej*, „Forum Politologiczne”, tom 8, 2008, s. 226.
 9. Nguyễn Thái Linh, *Spory o archipelagi Paracele i Spratly na Morzu Południowochińskim*, [w:] *Spory terytorialne na zachodnim wybrzeżu Pacyfiku*, Warszawa 2013.
 10. Portiakow V., *O niekatorych osobiennostiach wnieszniej polityki Kitaja w 2009–2011*, „Problemy Dalniego Vostoka”, 2012, nr 2.
 11. Rowiński J., *Morze Południowochińskie — region potencjalnych konfliktów Azji*, Warszawa 1990.
 12. Sobczyński M., *Uwarunkowania geopolityczne międzynarodowego sporu o Wyspy Spratly*, [w:] *Problemy rozwoju państw azjatyckich*, pod red. J. Marszałek kawy, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2008.
 13. Stepanov E.D., *Spornyje mieždunarodnyje problemy w Južno-Kitajskom Morze*, [w:] *Kitaj w mirowoj politike*, MGIMO Moskwa ROSSPEN 2001.
 14. Valencia M.J., *South China Sea Agreement: Close but No Cigar*, „Taipei Review” January 2003, s. 34–37.

Strony internetowe

1. [Http://asiasociety.org/files/SouthChinaSea_OilGas_brief.pdf](http://asiasociety.org/files/SouthChinaSea_OilGas_brief.pdf).
2. [Http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-13748349](http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-13748349).
3. [Http://lechlukasz.wordpress.com/2010/01/31/spor-o-wyspy-na-morzu-poludniowochińskim-w-swietle-prawa-miedzynarodowego/](http://lechlukasz.wordpress.com/2010/01/31/spor-o-wyspy-na-morzu-poludniowochińskim-w-swietle-prawa-miedzynarodowego/).
4. [Http://www.fmprc.gov.cn/eng/6068.html](http://www.fmprc.gov.cn/eng/6068.html).
5. [Http://www.fmprc.gov.cn/eng/4471.html](http://www.fmprc.gov.cn/eng/4471.html).
6. [Http://www.un.org/Depts/los/clcs_new/submissions_files/submission_mysvnm_33_2009.htm](http://www.un.org/Depts/los/clcs_new/submissions_files/submission_mysvnm_33_2009.htm).
7. [Http://www.thanhniennews.com/2010/pages/20110602115938.aspx](http://www.thanhniennews.com/2010/pages/20110602115938.aspx)
8. [Http://www.chinausfocus.com/print/?id=27029](http://www.chinausfocus.com/print/?id=27029).

9. [Http://www.mofa.gov.vn/en/nr040807104143/nr040807105001/ns131016150351](http://www.mofa.gov.vn/en/nr040807104143/nr040807105001/ns131016150351).
 10. [Http://www.thanhniennews.com/index/pages/20120810-us-china-in-east-sea-scrap.aspx](http://www.thanhniennews.com/index/pages/20120810-us-china-in-east-sea-scrap.aspx).
 11. [Http://www.internationalpolicydigest.org/2014/06/17/exposing-chinas-artificial-islands-plan-spratlys/](http://www.internationalpolicydigest.org/2014/06/17/exposing-chinas-artificial-islands-plan-spratlys/).
 12. [Http://www.un.org/depts/dhl/resguide/r25_en.shtml](http://www.un.org/depts/dhl/resguide/r25_en.shtml).
-

Streszczenie

Konflikt o wyspy Spratly i Paracele na Morzu Południowochińskim trwa z różnym natężeniem od połowy lat siedemdziesiątych XX w. Głównymi stronami w konflikcie są: Chiny i Wietnam oraz Tajwan, które pretendują do całości wysp Spratly i Paracele oraz w przypadku Spratly do niektórych wysp również Filipiny i niektóre inne państwa regionu. Wyspy mają znaczenie strategiczne, znajdują się na ważnym szlaku handlowym, ponadto przypuszczalnie są bogate w ropę naftową. Mimo podjęcia zobowiązań międzynarodowych periodycznie Chiny prezentują siłę w tym konflikcie, co stwarza poważne zagrożenie dla stabilności regionalnej.

Abstract

The conflict over the Spratly and Paracel Islands has lasted, with different intensity, since the mid-1970s. The main parties are China, Vietnam and Taiwan, who have been claiming sovereignty over whole archipelagos of Spratly and Paracel, as well as the Philippines and some other countries in the region, who have been claiming partial rights to the Spratly Islands. The islands possess a strategic significance, they are situated on an important trade route, and they probably have rich oil deposits. Despite its international commitments, China has used force in the conflict, which creates severe threat for the regional stability.

Słowa kluczowe

Konflikty międzynarodowe, Spratly, Paracele, Wietnam, Chiny

Key words

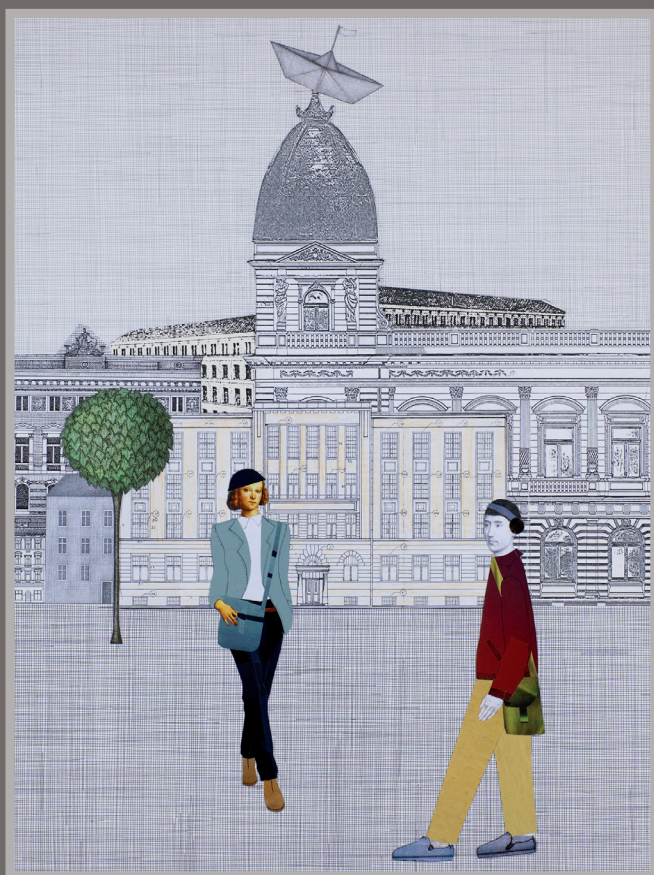
International disputes, Spratly, Paracels Islands, Vietnam, China

Dr hab. **Małgorzata Pietrasiak**, prof. nadzw. — absolwentka Moskiewskiego Instytutu Stosunków Międzynarodowych, magister stosunków międzynarodowych ze specjalnością Indochiny (1981), doktorat z wyróżnieniem na Uniwersytecie Wrocławskim (1990), habilitacja na Uniwersytecie Wrocławskim (2004). Kierownik Zakładu Azji Wschodniej WSMiP UŁ. Specjalizuje się w problematyce Półwyspu In-

dochińskiego, głównie Wietnamu, procesach integracyjnych w Azji Wschodniej. Jest autorką kilku książek: *Problem wietnamski na forum ONZ w latach 1945–1977*, (Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2002), *Polityka kulturalno-oświatowa Wietnamu 1945–1976* (Wydawnictwo Ibidem, 2004), *Środowiskowe wyznaczniki polityki zagranicznej Wietnamu w obliczu procesów integracji z gospodarką światową* (Wydawnictwo Adam Marszałek, 2010), *Regionalny aspekt historii stosunków rosyjsko-chińskich* (Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2012), współautorką i redaktorem naukowym kilkunastu innych, m.n.: *Współczesne stosunki międzynarodowe w Azji Wschodniej. Problemy, wyzwania i szanse* (Wydawnictwo Duet, Toruń 2010), *Chiny w stosunkach międzynarodowych* (Wydawnictwo Ibidem, 2012), *Narzędzia polityki zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej* (Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2014) oraz autorką ponad 80 artykułów naukowych, publikowanych w tomach zbiorowych w języku polskim angielskim i rosyjskim.

Jest członkiem Towarzystwa Azja-Pacyfik, Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych i Rady Programowej rocznika „Azja-Pacyfik” oraz „Biblioteki Azji i Pacyfiku”, brała udział w licznych konferencjach międzynarodowych, dwóch grantach NCN i stażach naukowych, m.in. w Wietnamie, Rosji, Japonii.

Twoje ulubione miejsce do studiowania w Łodzi

Pomysł na przygotowanie tej monografii pojawił się w związku z chęcią podsumowania bogatego dorobku naukowego samodzielnych pracowników nauki Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego. Publikacja ma na celu ukazanie eksperckiego potencjału tego zespołu, który zajmuje się bardzo szerokim spektrum międzynarodowych problemów politycznych, społecznych, ekonomicznych i kulturowych.

Interdyscyplinarność jest traktowana jako ważny atut prowadzonych przez nas badań politologicznych oraz kulturowych. Jest ona jednocześnie wyrazem konsekwentnego dążenia do posługiwania się nowoczesnymi metodami naukowymi, łączącymi harmonijnie wiedzę z zakresu nauk społecznych, humanistycznych i ekonomicznych.

Autorzy w swoich opracowaniach podjęli zarówno szczegółowe wątki związane z wyzwaniami strategicznymi występującymi w wybranych regionach świata, jak też bardziej uniwersalne rozważania nad warsztatem badawczym naukowca zajmującego się międzynarodowymi studiami politologicznymi i kulturowymi.

prof. dr hab. Tomasz Domański

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: księgarnia@uni.lodz.pl
tel. (42) 665 58 63

ISBN 978-83-8088-086-3